

**Kvalitetsredovisning av förskolorna Himlalliv,
Pärnan och Ängeln 2018/2019**

Hur vi vet att vi vet det vi vet

Vårt kvalitetssäkrande arbete har följande dokument som grund:

KUL –Ett kvalitetssäkrande arbetsmaterial med indikatorer som ger grund för varje enskild pedagog att skatta kvaliteten på förskolans verksamhet. Materialet utgår från förskolans reviderade läroplan och har använts av arbetslagen vid tillsyn-och insynsbesök under året. KUL är ett material framtaget av Linköpings kommun.

Plan mot diskriminerande och kränkande behandling –Ett arbetsmaterial likt KUL med indikatorer kring förskolornas värdeord.

Projektsammanfattningar –Förskolorna arbetar med att kontinuerligt dokumentera och utveckla läsårets projekt i en powerpointmall med halvårs-och helårssammanfattningar.

Huvudmannarådet-Rådet har läst alla projektsammanfattningar och skrivit en analys av detta arbete.

Attitydundersökning–Linköpings kommun genomför varje läsår på höstterminen en attitydundersökning med vårdnadshavarna till alla barn i åldrarna 2–5 år. Undersökningen sammanställs av kommunen och distribueras sedan till varje enskild förskola. Allmänheten kan ta del av resultatet via kommunens hemsida.

Tillsyn och insynbesök- Två av förskolorna har haft besök från Linköpings kommun där tjänsteman och två observatörer (förskollärare) har tittat på verksamheten och sedan återkopplat till arbetslagen kring kvalitén på den pedagogiska verksamheten.

PU-samtal –Samtal har genomförts med samtliga pedagoger vid två tillfällen.

En enkät -En enkätundersökning bland pedagogerna angående fördjupningsprojektet Klara, färdiga, gå har genomförts. Den enkäten är underlag till sammanställningen av det projektet.

Föräldrasamtal -Ett föräldrasamtal med samtliga vårdnadshavare har erbjudits och genomförts. Samtal med utvärdering av inskolning har erbjudits och genomförts med alla nyinskrivna barns vårdnadshavare. Extra samtal har erbjudits och genomförts med vårdnadshavare om önskemål eller behov funnits.

Delaktighet av barnen –Barnen har deltagit i reflektioner kring lärandet på samtliga förskolor. Alla förskolorna har haft barnråd.

Tillbudsrapporter –Ett fåtal tillbudsrapporter från förskolorna har inkommit.

Arbetsmiljörund -En arbetsmiljörund har genomförts på samtliga förskolor.

Barnsäkerhetsrund –En barnsäkerhetsrund har genomförts på samtliga förskolor.

Beskrivning av verksamheten

Den 1 juli 2019 träder en reviderad läroplan för förskolan i kraft, Lpfö 18. Vi har under detta läsår haft stort fokus på att påbörja implementeringen av den. Pedagogerna har vid flera tillfällen i olika konstellationer och med hjälp av olika utförare fått ta del av de förändringar och nya skrivningar den reviderade läroplanen innehåller. En föreläsning har varit upplagd utifrån identifiering av det som är nytt medan andra föreläsningar mer har haft fokus på vad skrivningarna får för konsekvens i den dagliga verksamheten. Vi har själva med hjälp av vårt fördjupningsprojekt Klara, färdiga, gå låtit en grupp arbeta med begreppet undervisning. Ett begrepp som är nytt och frekvent förekommande i den reviderade läroplanen. Vi har också haft funderingar och samtal om hur vi ska skapa förutsättningar för förskollärarnas särskilda ansvar som stärkts och förtydligats. Vi tänker oss en förändring i vår organisation på så sätt att vi inför kommande läsår startar upp två nätverk. Ett för alla förskollärare med fokus på deras ansvar för undervisningen och ett för alla barnskötare med fokus på deras särskilda kompetens kring omsorgen. Här tar vi avstamp i kap 2.2 i läroplanen.

*"Utbildningen i förskolan ska bidra till att barnet utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att leka och lära ska vara grunden för utbildningen. **Den ska präglas av att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.** Utbildningen i förskolan ska ta sin utgångspunkt i läroplanen samt barnens behov, erfarenheter och det de visar intresse för. Flödet av barnens tankar och idéer ska tas tillvara för att skapa mångfald i lärandet". (Lpfö 18)*

Vårt fördjupningsprojekt för pedagogerna, Klara, färdiga, gå har avslutats detta läsår med en utvärdering. En utvärdering med ett ord från varje pedagog som bäst beskriver deras upplevelse av det arbete vi gjort tillsammans. Ord som utvecklande, givande, för teoretiskt, nyfikenhet, lärorikt, tidskrävande, utmanande, roligt, intressant, flummigt, svårt, upplysande och oapplicerbart får sammanfatta den utvärderingen. En mer utförlig sammanfattning av projektet finns som bilaga 1 och 2 till denna kvalitetsrapport.

Under detta läsår har arbetet i fördjupningsprojektet inneburit en föreläsning av Liselott Mariette Olsson, litteraturläsning och samtal i små grupper. Under hösten läste vi om olika pedagoger, deras tankar och teorier för att förstå vad ett vetenskapligt förhållningssätt kan vara. Vårterminen var tid för enskild fördjupning tillsammans med andra med samma fördjupningsintresse. Fem grupper har varit i gång under teman så som undervisning, miljöns betydelse, Reggio Emilia filosofi och det postmoderna barnet. Även detta arbete har inneburit litteraturstudier.

"Att organisera lärandet i grupp är viktigt skriver Susanne Andersson i boken Kollektivt lärande, 2016. Hon skriver om effekter som då kan växa fram såsom nya rutiner, ny kunskap och helt nya sätt att hantera olika organisatoriska problem. Hon skriver vidare att formen av lärande i grupp främjar ett utvecklingsinriktat lärande och därmed också ett sådant arbetssätt". (Granberg och Ohlsson, 2016)

Den pedagogiska verksamheten som drivs i form av olika projektspår hämtade också sitt fokus ur den reviderade läroplanen. Vi såg att alla tre förskolor behövde arbeta med och fördjupa det nya begreppet *hållbar utveckling* som läroplanen beskriver som följande:

"En positiv framtidstro ska prägla utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässigt". (Lpfö 18)

Pedagogerna sattes på spåret på olika sätt. Samtal om de olika hållbarhetsaspekterna fördes, inventering av hållbarhetsfokus i den redan levda verkligheten, barnens visade intresse och kunnande av hållbarhet, en workshop på Vadstena folkhögskola kring olika återbruksmaterial och kunskaper om de 17 globala målen gavs. Därefter uppmanades pedagogerna att formulera två nyfikenhetsfrågor. En för dem själva och en för barnen. Projektet startades sedan upp under september månad och snart kunde vi se tre övergripande teman; Hur tar vi hand om vår skog – ekologisk hållbarhet, Vatten som en viktig resurs för människor – ekologisk och ekonomisk hållbarhet och Pokemon och Monster – social hållbarhet. Varje förskolas projektspår finns redovisade i denna kvalitetsrapport under respektive förskolas avsnitt. Hållbar utveckling, Projektfokus 2018/2019 se bilaga 3.

Vi ser att detta inte är ett projekt som har en början och ett slut utan att det handlar om ett förhållningssätt som ska skapa framtidshopp hos barnen i verksamheten. Pedagogerna delar därför huvudmannarådets önskan om att få fortsätta att arbeta med hållbart lärande.

Förskolan Himlaliv

Förskolan Himlaliv ligger i Johannelund, ett ytterområde i Linköping. Himlaliv består av två avdelningar och med sammanlagt 36 inskrivna barn i åldrarna 1-6 år. Arbetslaget består av 9 personer, 4 stycken som arbetar 100 %, 4 stycken som arbetar 75 % och en som arbetar 50 %. Förskolan arbetar projektinriktat och drivs av Svenska kyrkan.

Avdelningen Solen

Under årets projekt har vi följt barnens intressen och initiativ utifrån nyfikenhetsfrågan: *Hur tar vi hand om vår skog?* Vid vår projektstart ville vi väcka barnens entusiasm för naturen och just vår lilla skogsdunge. Genom mötet med trollet Mulle blev barnen uppmärksammade på vad vi människor får lämna kvar i skogen och inte. Mulle ville att vi skulle hjälpa till att ta hand om skogen. För att varje enskilt barn skulle få möjligheten att skapa sig en relation till skogen/naturen så besökte vi skogen så ofta vi kunde i mindre grupper. I skogen gavs barnen möjlighet till motorisk träning, att uppleva väder och årstider med hela sin kropp och alla sin sinnen, sång, lek och glädje. Så småningom fick vi också träffa Mulles städkompisar daggmaskarna och för att lära oss mer om vad maskarna gör i naturen tog vi med oss några maskar som fick flytta in i ett maskhus (glasburk) på Solen. Vi ville synliggöra vad maskarna egentligen gör under marken, vad de äter och varför de är viktiga i naturen. Vi ville också att barnen skulle få en relation till småkryp som de kan hitta på gården eller i skogen. Maskhuset har hela tiden funnits centralt i vår innemiljö. Vi har ofta tagit fram det och tittat efter om vi kunnat se några maskar och gånger genom glaset eller tagit ut maskarna på en bricka för att lufta, mata och hålla i dem. Det har varit spännande att känna maskens rörelse på handen. Vid några tillfällen har vi använt ett digitalt förstoringsglas som gjorde att vi kunde se masken tydligare. Vi har sett att mötet med maskarna gjort att barnen tillskrev små djur en identitet och att det gett nya intressanta frågeställningar. *Rullar gråsuggan ihop sig för att den är blyg? Har maskar en familj i maskhuset eller i skogen? Var är maskarnas toalett?*

Under projektets gång har våra innemiljöer förändrats utifrån projektet och barns hundraspråkighet. Det har skapats en inneskog med möjlighet till att klä ut sig till Mulle, djur från skogen eller "himallivsbarn" för att leka vidare det som hände i vår riktiga skogsdunge. Barnens lekar inspirerades av naturfilmer som projiceras på väggen. "Hoppe Hoppe Hare" har också dykt upp genom sång och dramatiserande eller vår busiga ekorre som lekt fram nya sånger tillsammans med barnen.

Barnen har haft tillgång till en väggskog där de kunnat leka med sig själva och kompisarna som inplastade småfigurer. Detta har gett barnen möjlighet att våga se saker och göra sådant man inte kan göra i verkligheten. Vi kan se att barnen har lekt in matematiska begrepp såsom framför, bakom, bredvid, uppe och nere när de lekt kurragömma med Mullefiguren som också funnits på väggskogen.

I vår ateljé har barnen kunnat upptäcka och utforska mer kring skogen och maskarna genom att arbeta med lera och måla med naturmaterial. Ett risbord har skapat möjligheter för barnen att rolleka med maskar i jorden - det svartfärgade riset har varit jorden, rör har bildat tunnlar, inplastade löv har varit mat och repstumpar har fått agera maskar.

Barnen har utmanats att skapa berättelser med tema skog. Vi har dukat fram material som möjliggjort för barnen att berätta och reflektera kring vår skog, maskarna, sin egen vistelse i skogen och hur växtprocesser går till.

Masken Sigge har varit en central figur i vårt projekt - en figur som genom en musikvideo berättat för oss hur maskar lever och vad vi kan göra för att de ska trivas. Vi har sjungit oss till kunskap om hur vi kan hjälpa naturen att må bra.

Genom vårt projekt ser vi att barnen inhämtat faktakunskaper om vad maskarna gör i naturen och hur vi kan ta hand om vår skog. I vår inneskog har barnens fantasi stimulerats vidare i rolleken, materialet möjliggjort att väva samman fakta med fantasi i leken. Barnen har byggt skogen i lego eller lera och matat djuren med "lermat". När vi tränat finmotoriken med hjälp av piprensare och pärlor har övningen förvandlats till en fantasilek med maskar som har pärlhuvuden. Våra skogsturer har gett barnen förståelse för att allt skräp i naturen inte är skräp, t ex är det skillnad mellan en äppelskrutt och en förpackning. När någon hittat skräp i naturen har alla velat hjälpas åt att plocka upp och slänga det på rätt ställe, de är förtroga med vad man ska göra med skräp som hittas i skogen. Sedan projektet startade har vi sett att barngruppen förändrat sitt sätt att handskas med små djur som de hittar på gården. Tidigare trampade de gärna på djuren utan att tänka efter, men nu har barnen fått en färdighet i hur man håller i ett litet djur för att det inte ska skadas och är måna om att djuren har det bra.

Avdelningen Molnet

Vi startade årets projekt med frågeställningen *Hur tar vi hand om vår skog?* Barnen har lekt mycket i Solbackeskogen, gått genom "Olles" skog och lekt på lekplatsen. De har reflekterat över att det ligger mycket skräp överallt, så skräp kändes som en naturlig och viktig start på Molnet.

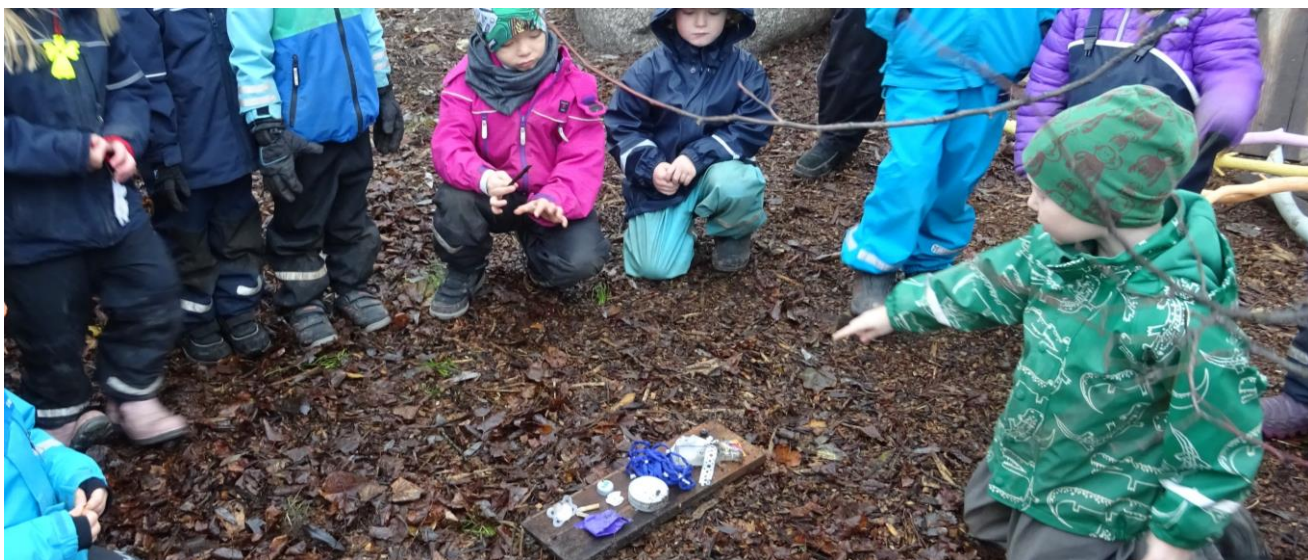
Vi fick i uppstarten träffa en ny kompis, Maskrid, som dök upp med ett brev och ville ha hjälp med skräpplockning för att hen inte skulle skada sig ute i naturen.

Barnen tyckte skräpplockningen var mycket intressant och både vi pedagoger och alla vårdnadshavare fick se till att ha med en påse till skräp varje gång vi promenerade någonstans. Vi samlade allt skräp i en genomskinlig säck och där fick barnen syn på mängden skräp som människor slänger i naturen. Efter ett par månader kom vi fram till att vi behövde sortera skräpet i våra soptunnor och barnen visade att de vet mycket om material och sortering.

Tillsammans valde vi ut några skräp som vi sparade och spikade fast på en plankan som vi sen grävde ner i jorden på gården för att se vad som verkligen händer med skräp som ligger kvar i naturen. Vi lät plankan ligga kvar i ca en månad, och när ingenting hade hänt med de fastspikade sakerna bestämde vi att låta plankan ligga kvar över vintern tills det blev vår och vi kunde gräva i marken igen. Barnen gjorde hypoteser innan om vad som skulle hända med skräpet på plankan under tiden den låg nedgrävd. I maj grävde vi upp den igen och barnen konstaterade *Ingenting har försvunnit*.

Vi har också hämtat eget skräp ur Himlalivs återvinning för att se vad vi kan återbruka och göra nya saker av. Barnen sökte upp bilder på Ipaden för att bygga egna föremål och det resulterade i att vi skapade en Återbruksgata med gator, hus, bussar, bilar, lyktstolpar osv. Vi tittade på riktiga planritningar för att se vad som behövs för att bygga upp ett bostadsområde och pratade och funderade över hur det skulle se ut.

Barnen insåg i arbetet med återbruksmaterialet att vi har begränsade resurser och gjorde kopplingen att det här även kan gälla naturens resurser. När Återbruksgatan var färdig gjorde barnen Stop-motionfilmer med händelser i det lilla bostadsområdet.

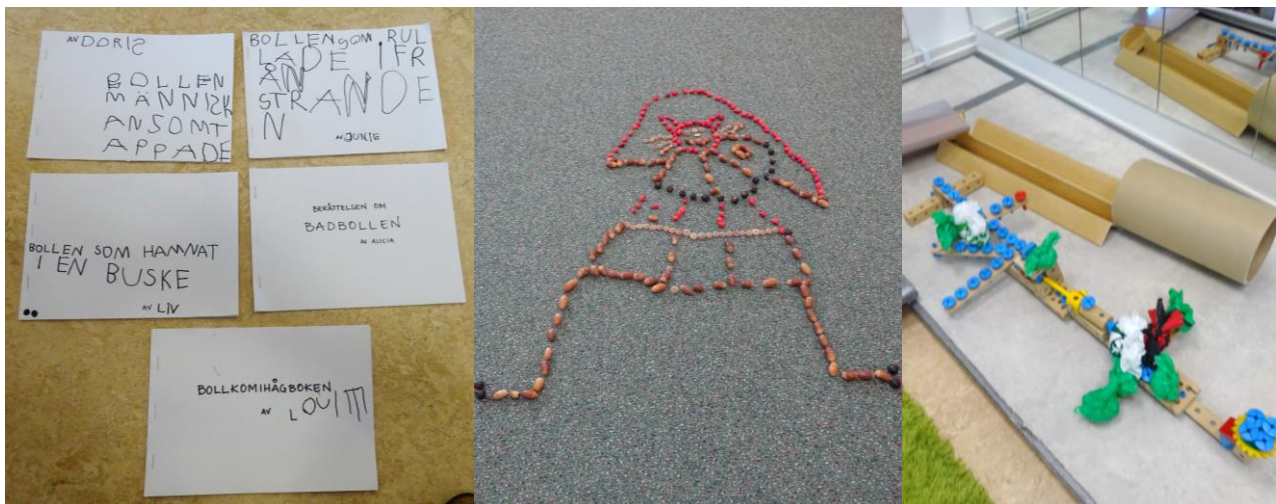
Under hösten samlade barnen kastanjer, nypon och ekollon som vi använde till att lägga mönster med inomhus. Barnen använde även dessa för att räkna plus och minus. Vi fick lådvis med äpplen av grannar till Himlaliv som vi förstas åt men också gjorde paj och äppelgodis av samt en drapering av skalet – allt för att använda oss av det som naturen ger.

Barnen valde ut tre spännande skräp ur sopsäcken som de fantiserade runt och skrev berättelser om. *Var kommer skräpet ifrån? Varför har det hamnat där det ligger? Vart är det på väg?* Det här resulterade i att barnen gjorde egna böcker av sina berättelser och även fantiserade och gjorde berättelser tillsammans och hjälptes åt med text och bilder. Det blev en rolig och naturlig träning på att forma bokstäver och ord.

Under våren funderade barnen vad som händer med återvinningen och soporna som hämtas av sopbilen här på Himlaliv. Vi tittade på filmer från avfallsanläggningar, bland annat från Tekniska verken, där barnen fick se hur sopor och återvinning tas om hand. Efter det konstruerade barnen själva avfallsanläggningar både ute på gården och inomhus i rolleken och konstruktionsrummet.

Vi började fundera på hur vi kan påverka att det inte slängs så mycket skräp i naturen och barnen kom på att skapa egna skyltar för att påverka människor i närområdet att inte slänga sitt skräp på fel ställen. Vi tittade hur riktiga skyltar såg ut och skapade egna med text och bild. Dessa satte vi ut i närområdet på ställen där vi ofta vistas. Under projektets gång har Maskrid dykt upp med frågeställningar knutna till barnens funderingar. Detta har gjort att barnen reflekterat över vad vi vet och lär oss under projektets gång.

När vi summerade och reflekterade med barnen om årets projekt var det många som konstaterade att nu kommer det att bli skillnad. *Vi kan berätta för alla vad vi kan och alla kan läsa på våra skyltar.*

Förskolan Pärlan

Förskolan Pärlan ligger i anslutning till Skäggetorpskyrkan i Linköping. Vi har 23 inskrivna barn i åldrarna 1-6 år. Arbetslaget består av fyra heltidspedagoger. Vi arbetar projektinriktat och drivs av Svenska kyrkan.

Yngre barnen

I detta läsårs projekt har vi särskilt fokuserat på delaktighet genom rörelseglädje. Våra frågeställningar vid terminsstart var: *Hur kan vi skapa möjligheter även för det lilla barnet att uppleva genuin delaktighet? Vilka icke verbala språk för att uttrycka önsknings och tankar kan vi erbjuda även det lilla barnet? På vilket sätt kan barnets rörelseglädje vägleda vår verksamhet?*

Vi ser att de barn som varit delaktiga i vårt projekt fått förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga (genom hinderbanor, balansgång, dansövningar etc) och att de får uppleva genuin rörelseglädje. Vi ser också att barnens känsla av att få vara delaktiga stärkts genom att när vi genomfört en hinderbana eller en dansövning gett barnen ett stort friutrymme som inte är avhängigt verbalt språk. Alltså ser vi att de tre frågorna vi utgick ifrån aktualiseras i vårt projekterande. Barnen har också fått erfara genuin delaktighet då de själva, spontant och planerat, har iscensatt gymnastiska övningar, där varje barn har varit "ledare".

Utöver vårt huvudsakliga fokus tycker vi oss se att projektet också gett barnen möjlighet att utveckla kunskap om sin identitet och kroppsliga integritet, självständighet och samarbetsförmåga, kroppsuppfattning, grov- och finmotorik, fantasi och koordinationsförmåga. Projektet har också berört kunskapsområden som språk (sätta ord på kroppsdelar och lägesord), matematik (tid och hastighet, avståndsbedömning, matematiska adverbial) kultur, fysik (hur man sätter sin kropp i rörelse, kraft och motkraft etc.), vardagstekniska lösningar.

De två kunskapsområden som vi ser saknas i vårt projekt är skriftspråk och naturvetenskap (kemi). Skriftspråk tänker vi att barnen kommer få möjlighet att utforska när de blir äldre. Kemi (fysikaliska fenomen) har vi att fokusera på under våren då vi pratat med barnen om mat och hur mat påverkar vår rörelseförmåga och glädje. När det gäller förändrat kunnande ser vi att flera av barnen har fått en ökad kunskap om många olika saker. För att nämna några vill vi peka på kroppsuppfattning (hur långa och stora deras kroppar är, namnen på kroppsdelar), att hitta balans mellan aktivitet och vila och använda sin fantasi för att hitta tekniska lösningar på problem. Vi ser också kunskap om kroppens funktioner och kroppens motorik. Berättartekniken har förändrats (berättelsen om monstren på taket). Sammanfattningsvis tycker vi att projektet är väl förankrat hos barnen och att vi lyckas hålla fokuset kvar vid våra ursprungliga frågor.

Äldre barnen

Vi valde att fokusera på den sociala hållbarheten och tycker oss kunna se att det arbete vi under året bedrivit starkt präglats av detta kunskapsområde. Vi har på många olika vis låtit barnen resonera, reflektera, diskutera och arbeta med frågor som rör social hållbarhet (med flera olika språk, såväl ute som inne). Vi ser att vårt arbete gett barnen ny kunskap om att individer (Pokémons och människor) har olika namn, utseende, egenskaper, preferenser, styrkor och svagheter samt att en behöver förhålla sig till (och respektera) dessa lik- och olikheter. Barnen omsätter sina fakta-, förståelse- och förtroghetskunskaper kring dessa företeelser på ett fantasifullt sätt.

Under vårterminens fördjupning av projektet har vi ägnat oss åt att försöka översätta barnens mångfacetterade kunskap om Pokémons till det mellanmännsliga planet. Detta har vi gjort genom informella och formella (sokratiska) samtal kring väl vald litteratur samt genom att låta barnen reflektera kring sina egna egenskaper (såväl fysiska som sådana egenskaper vi besitter som individer).

Utöver kunskapsområdet social hållbarhet har vårt projekterande också inneburit att barnen fått förutsättning att utveckla sin egen identitet och förhållandet till den Andre, utveckla nya strategier för samspel och förhållningssätt. När det gäller förhållandet mellan jaget och den Andre har barnen fått möjlighet att utforska såväl vad respekt för den Andre innebär som den roll jag spelar i den Andres tillvaro och liv. Vi har arbetat både grov- och finmotoriskt och värnat barnens rätt till rörelseglädje (detta särskilt då vi velat motverka tendenser till att iPad-användande enkom innebär stillasittande). Vi har låtit barnen arbeta med många olika språk och skapartekniker (såsom ritande, målande, talande självporträtt, serietecknande, skulpterande i sand och lera, pärlande osv.). Projektet har inneburit såväl språkliga och kulturella, som matematiska och tekniska utmaningar för barnen. Vi ser tydligt att vårt projektspår, Pokémons, ständigt varit levande och återkommit i alla möjliga situationer och på olika sätt.

De områden vi inte erbjuder finns i den övriga verksamheten. Då projektet kommer att fortsätta ett läsår till ser vi rika möjligheter att låta projektet innehålla ännu fler av läroplanens målformuleringar.

Förskolan Ängeln

Förskolan Ängeln ligger i anslutning till Tomaskyrkan på T1 i Linköping. Vi har 21 barn inskrivna i åldrarna 1-6 år, åldersindelade på två avdelningar. Vi är fem pedagoger, två arbetar heltid och tre 75%. Vi arbetar projektinriktat och drivs av Svenska kyrkan.

Årets projekt har haft Lärande för Hållbar utveckling som sitt huvudsakliga fokus, vilket är hämtat ur den reviderade läroplanen (Lpfö18) vilken inte trätt i kraft ännu. Vi har ändå låtit denna text vara vägledande i vårt formulerande av våra inledande frågeställningar.

Avdelningen Vingen

På Vingen startade vi projektet med frågan: *Vad behöver vi människor för att leva?* Utifrån de svar och tankar som barnen hade valde vi att arbeta med vatten som resurs. För att kunna förstå att vi bara har en viss mängd vatten på jorden, och att det därför är viktigt att ta hand om detta, valde vi att inleda projektet med en film om kretsloppet. Därefter fick barnen genom experiment konkret uppleva hur vatten kan övergå från en form till en annan. Vi märkte tidigt att vi hade flera individer i barngruppen som satt inne med vissa förkunskaper. Förförståelsen var dock på olika nivåer och det saknades en helhetssyn. I och med detta valde vi att arbeta mycket i helgrupp för att på så sätt ge barnen en möjlighet att dela sina kunskaper med varandra. De har därför tillsammans, genom diskussioner och experiment, fått testa sina tankar och hypoteser. Vi har därtill låtit arbetet ta tid och vi upplever att vi genom vårt arbetssätt möjliggjort att en stor del av barngruppen nu delar en helhetsförståelse för vattnets kretslopp (att det hela tiden är samma vatten). Följande barncitat tycker vi visar att vissa barn blivit förtrogna med det faktum att inget vatten någonsin försvinner utan bara förs vidare:

"Men vad tror ni har hänt med vattnet i burken? Vi läste ju nyss om att vattnet inte bara kan försvinna".

"Vattnet måste ha tagit vägen någonstans. Det har nog stigit upp i luften, upp i springorna i taket. Det blev varmare. Förresten så kan ju vatten visst ta slut. Om man har vatten i ett glas och dricker upp det".

"Men försvinner det verkligen då?"

"Eh, nej. Det hamnar ju i mig då. Det finns vatten i nästan allt."

Barnen visade ett stort intresse för vattnets rundgång i deras egen vardag. Hur det kommer från sjön för att sedan renas och transporteras till våra kranar genom olika rör. Vi valde dock att inte djupdyka i tekniska lösningar då vårt syfte med projektet snarare var att belysa vad var och en kan tänka på för att ta hand om det vatten vi har. De fick däremot själva samla in och rena vatten. Det väckte frågor om vad som kunde silas bort och vad som ändå fanns kvar (exempelvis baciller och bakterier). *Går det att se med blotta ögat om vattnet är rent?*

Efter halvårsavstämningen valde vi att utmana barnen till att vidga blicken. Detta genom att få fantisera ihop en berättelse utifrån varsin bild på vatten. Dessa bilder valdes medvetet för att representera vatten i olika sammanhang och från olika delar av världen. Barnens berättelser gav oss pedagoger en uppfattning om vilka fakta de kunnat ta till sig dittills, men visade även på områden i behov av att bli belysta och kompletterade. *Kan man verkligen dricka allt vatten som ser rent ut? Betyder mörk hud att man tål smutsigt vatten? Varför är det vattenbrist på vissa platser på jorden? Vad händer med skräp som slängs i vatten?*

Inför projektet kunde alla barn, i någon mån, ge uttryck för människans behov av vatten för att överleva. Vi tycker oss kunna se att det under projektets gång har tillkommit en förståelse för att alla inte har tillgång till rent vatten och att vi människor behöver vara rädda om det vatten vi har. Barnen har kunnat sätta ord på att vi använder vattnet till mycket men att man kan bli tvungen att hushålla med det om tillgången är begränsad, exempelvis om det är torrt där man bor. Genom att prata om att människor har skilda förutsättningar i olika länder har vi lagt en grund för att senare kunna närma oss ämnet kulturell hållbarhet.

Avdelningen Fjädern

Barnen på Fjädern har i projektet utforskat och tagit del av vatten i dess olika former med hjälp av sina sinnen. När vi jobbade med sinnet känsel såg vi att barnen använde hela kroppen för att utforska hur vattnet känns. *Är det någon skillnad om jag känner med handen eller foten? Vilka andra kroppsdelar kan jag använda? Hur känns kallt kontra varmt vatten mot de olika kroppsdelarna?*

Det sinne som barnen visade störst intresse för var smak. Barnen har fått både lukta och smaka på vanligt vatten, is, kolsyrat vatten samt gurk-, mango-, rödkåls och citronvatten. Vi såg att barnen ville smaka på vattnet även om det luktade eller såg konstigt ut. För att försöka ge barnen en förståelse för att alla människor behöver rent vatten, men inte har tillgång till det valde vi att; läsa sagor om vatten och titta på bilder om vatten i andra länder. Barnen har också gjort iordning två terrarier där det ena innehöll fiskar och det andra skräp som barnen själva plockat. Barnen har återkommit till terrarierna och berättat för varandra om vad som händer när fiskar bor i smutsigt vatten och om vad som kan hända om man dricker det smutsiga vattnet. Vi har sett att barnen har fått en förståelse och förtrogenhet för smutsigt vatten genom att de har lekt att de blivit sjuka av det smutsiga vattnet, samt svarat på enkla frågeställningar om vatten. Vi har tittat på och pratat om jordgloben tillsammans och barnen vilket gett dem en insikt om vad som är hav och land. Genom sagan om Akim och Fia (egenskriven saga) har barnen fått en viss uppfattning att det finns fler länder än Sverige och att alla människor inte har så mycket vatten som vi. Barnen har lekt och använt sin fantasi till att resa till Afrika.

När vi jobbade med sinnet syn tog vi vara på barnens tidigare intresse och hypoteser om vattnets färg. Barnen tyckte att vatten var vitt, rött eller blått och en del tyckte att det inte hade någon färg alls. Barnen har fått måla med iskuber, måla på snö och färga vatten.

Barnen har med hjälp av sinnet hörsel lyssnat på en toalett som spolar, en vattenkran som rinner, en dusch som används, ljudet av när vi blåst såpbubblor samt när vi hållt vanligt vatten och kolsyrat vatten i en skål. De har genom att få lyssna på olika vattenljud på Ipaden kunnat berätta om vad de hört. De har fått använda sin fantasi och rita vattenljudet de hört.

Barnen tog med sig bilder och berättelser från när de använt vatten i sitt hem. Dessa berättelser fick barnen själva berätta och vi spelade sedan in dem som ljudfiler

Reflektioner från huvudmannarådet kring den pedagogiska verksamheten som tar sig uttryck i projekten – Hållbar utveckling

Huvudmannarådet tycker sig se en pedagogisk verksamhet med god kvalitet. En verksamhet som skapat nyfikenhet och förundran hos barnen. De tycker sig också se att de nyfikenhetsfrågor som projekten startade i har fått stort utrymme i de olika spåren på förskolorna. Nyfikenhetsfrågorna har fått många svar som på olika sätt gjort att projekten har varit levande under ett helt läsår. Ett arbetssätt som man i huvudmannarådet menar skapar en hållbarhet, att få arbeta med samma fokus under en längre tid och på olika sätt.

”Arbetssättet innebär att man arbetar under en längre tid med samma projekt och att man hela tiden försöker gå på djupet. Barns lärande kan på så sätt få en prägel av utmaning, upptäcktsfärd och äventyr, samtidigt som man undviker stress och ytlighet. Att förstå och kunna ta ställning till olika handlingsalternativ, att göra val och kunna argumentera för sina val och att tillsammans med andra förhandla, ses som viktiga kompetenser för barn som växer upp i dag och medvetenheten om detta utgör en viktig grund för arbetet.”
(Anna Forsell 2015)

De uttrycker också en beundran för det sätt pedagogerna beskriver och analyserar sin verksamhet. Specifikt nämns det ”otippade” relationella perspektivet som förskolan Pärlan tagit, att man inte valt sortera skräp utan arbetat med social hållbarhet såsom hälsa och relationer. Ett globalt mål som är av stor vikt att arbeta med i vårt samhälle i dag. För förskolan Ängeln nämns styrkan i att kunna ”ta ett steg tillbaka” efter att ha låtit föräldrarna göra reningsverk. Här har pedagogerna visat att de tar ansvar för att ibland som vuxen går för fort fram. Imponerande är också den nyfikenhet som skapats kring vatten som en viktig resurs för liv hos barnen. På Himlaliv lyfts att nyfikenhetsfrågorna besvarats på många sätt och allra viktigast är den förundran hos barnen som dokumentationerna visar. Barnen på Himlaliv kommer för alltid att ta hand om sin skog.

Huvudmannarådet anser att målen för projektet Hållbar utveckling på många sätt är uppnådda med god kvalitet. De lämnar en fråga och en önskan om att projektet ska få leva vidare, utvecklas och skapa nya spår.

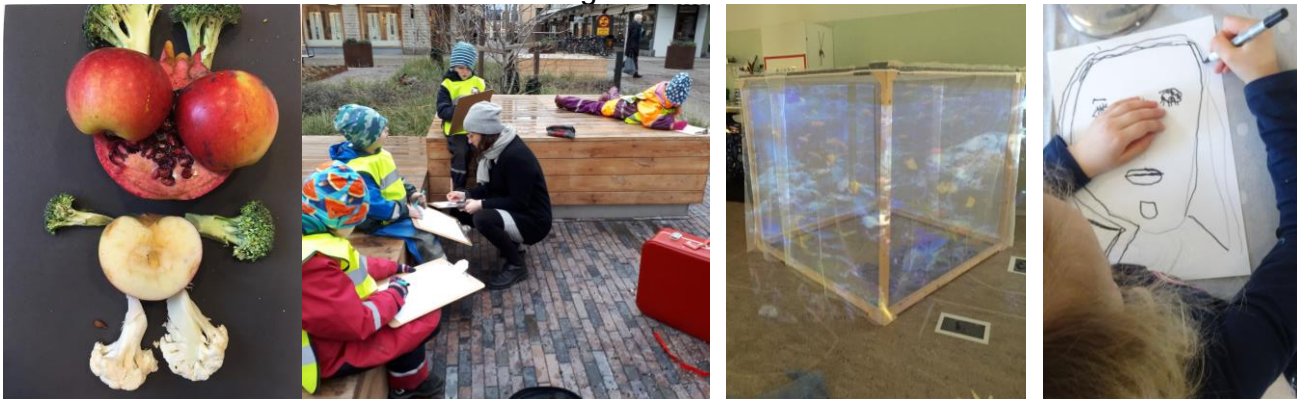

Hundra språk

Hundraspråkligheten har varit central, liksom tidigare år, i projektarbetet. Det innebär att tankar om hundraspråkligheten har funnits med när vi möblerar på förskolorna, i de material vi använder eller de förslag som vi erbjuder barnen. Begreppet hundraspråklighet kommer från Reggio Emilia och innebär ungefär "en mångfald av uttryckssätt". Veia Vecchi som arbetade som ateljérista på förskolan Diana i Reggio Emilia i trettio år säger:

"Vi behöver få ställa frågor till världen som hela människor. Om jag får undersöka en blomma med hjälp av många olika aspekter och uttryck, så blir antagligen min kunskap om blomman mer komplett och rik. Vår hjärna är uppbyggd så att den utvecklas bättre om man arbetar med processer som gör att de olika förbindelserna i hjärnan aktiveras. I varje ämnesområde finns det både estetiska och kognitiva delar som vi i vår kultur tenderar att dela upp, att kategorisera. Estetik /.../ behöver få komma in i våra liv."

De olika spår som vi har valt att arbeta med har alla berikats och utmanats på olika sätt. Hur vi har iscensatt rummen har haft en extra stor betydelse för de allra yngsta barnen. På avdelningen Solen har en kub byggts och gett pedagogerna möjligheter att projicera naturfilmer på. De har använts som ett utforskande och bearbetande av vad barnen upplevt tillsammans i skogen. Men kuben har också fungerat som samlingsplats och skapat en lugn och välkomnande atmosfär på morgonen och har ofta varit det första på avdelningen som mött barnen. Solen har också fått en egen skogsmiljö inne. Dels i form av en rolleksmiljö där barnen kunnat klä ut sig till Mulle eller olika djur. Dels även i en skogsdokumentation med bilder av barnen, där de kunnat reflektera över projektet på egen hand eller tillsammans med varandra. På Ängeln har Fjädersns miljöer organiserats så att hundraspråkligheten ska kunna ta ännu större plats. Med en liten ateljé och vår där olika sorters lekar och undersökande kan fortgå.

De äldsta barnen på Pärlan och Himlaliv har alla fått måla ett eget självporträtt. Något som skedde i flera steg och under lång tid. Barnen på Pärlan har i samband med det reflekterat över sina egenskaper och har fått sina porträtt att tala med digitala hjälpmedel. Via QR-koder har barnen själva kunnat titta på animationerna. QR-koder har vi även använt på Ängeln där barnen fått spela in sina berättelser om vatten. Digitala utmaningar har också funnits på Molnet då de arbetat med animationer i Stop Motion av sin återbruksgata.

Flera möten med konst har erbjudits barnen. Dels genom nyinköpta konstböcker för barn till alla förskolorna och dels genom arbeten med inspiration av konstnärers verk. På Molnet har barnen fascinerats och inspirerats av Land Art och konstnären Andy Goldsworthy. På Pärlan har barnen skapat porträtt och grönsakstryck med inspiration av Giuseppe Arcimboldo. Några barn på Ängeln har deltagit i en konstpedagogisk workshop vid Eva Fornåås offentliga konstverk på Hospitalstorget.

Händelser vi särskilt vill lyfta

Barnens katedral och återbruk

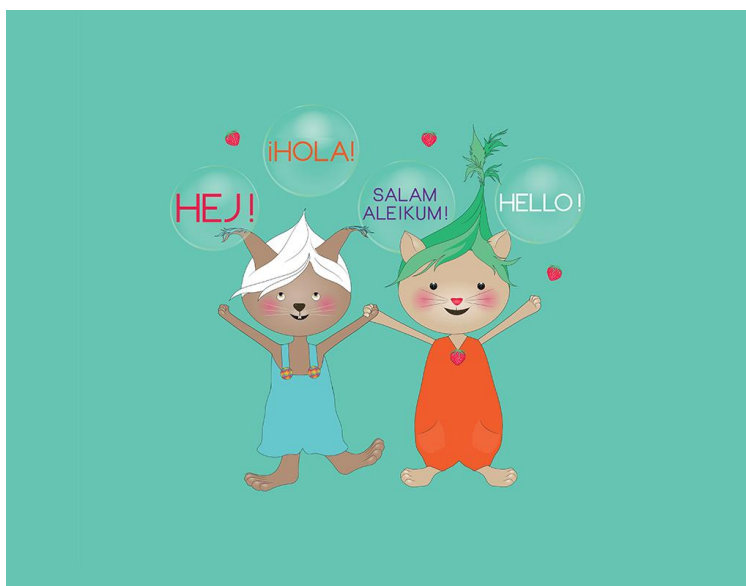
Årets tema på Barnens katedral var "återbruk". Förskolorna deltog med en aktivitet och det var ett kreativt skapande av mönster, eller mandala, av återbruksmaterial. Vi har också påbörjat en gemensam samling av återbruksmaterial. Förhoppningen är att alla tre förskolor ska kunna nyttja den och låna material vid behov. Vid Barnens katedral fick förskolebarnen också möjlighet att plantera ett frö för framtiden och testa sina kunskaper om återvinning hos Tekniska verken.

Polyglutt

För att utveckla arbetet med varje barns rätt till sitt modersmål har vi köpt in Polyglutt, en app som ger oss möjlighet att erbjuda barnen sagor och berättelser på det egna modersmålet när helst de önskar under dagen. Appen finns tillgänglig för barnen på den särskilda I-paden för modersmål som varje förskola har.

"Barn med annat modersmål än svenska ska ges möjligheter att utveckla både det svenska och sitt modersmål". (Lpfö18)

Bibliotek

Kulturrådet har under detta läsår gjort en stor satsning, vilket innebär att alla förskolor i hela Sverige fått en summa pengar att köpa in böcker för. Syftet med denna satsning var att ge förskolorna möjligheter att prioritera högläsning och stimulera till läslust. Kulturrådet valde ut ett stort antal böcker för oss att välja på. var att alla förskolor ska ha ett eget bibliotek. Vi har dessutom köpt in litteratur för samma summa som vi blev tilldelade för att på så sätt utöka antalet böcker. Med dessa böcker vill vi lägga grunden till ett bibliotek på varje förskola som sedan ska utökas.

*"En barndom utan böcker, det vore ingen barndom.
Det vore att vara utestängd från det förtrollade landet,
där man kan hämta den sällsammaste av all glädje."* (Vi husmödrar 1956:10)

Böcker ska blänka som solar
och gnistra som tomtebloss
Medan vi läser böckerna
läser böckerna oss
Kan böcker läsa människor?
Det kan de förstås!
Hur skulle de annars veta
allting om oss?

Lennart Hellsing

"Sagostundens pedagogiska uppgift:

Underhållande. Sagostunden ska locka, engagera och roa barnen. Kunskaper och erfarenheter lär barnen in genom lek, de lär när de har roligt.

Gruppstärkande. Sagostunden ger barnen en gemensam, positiv upplevelse vilket stärker samhörigheten i barngruppen.

Språkutvecklande. Sagoberättaren blir en språklig förebild både vad gäller uttal, meningsbyggnad, nya ord och begrepp.

Jagstärkande. Sagostunden uppmuntrar barnen till att ta initiativ och till att berätta själva.

Koncentrationstränande. Sagostunden lockar barnen till att lyssna aktivt till berättarens ord och ta till sig "bildspråket"

Kunskapsförmedlande. Sagostunden kan förmedla information om människor, djur, företeelser och sammanhang.

Kulturbärande. Sagostunden ger barnen en kulturell upplevelse som förmedlar moral och tradition.

Intresseväckande. Sagostunden kan skapa intresse för litteratur och kultur hos barn.

Fantasieggande. Sagostunden kan väcka barnens fantasi. De lockas att använda och vidareutveckla den.

Empatigrundande. Sagostunden ger barnen tillfälle att identifiera sig med och känna sympati för sagans figurer. Därmed kan de få begynnande förståelse för känslor och upplevelser.

Med utgångspunkt från att sagostunden fyller många funktioner kan sagostundens mål formuleras. Målet med småbarns sagostund är att skapa förutsättningar för barnen att utvecklas till harmoniska och fantasifulla barn med gott självförtroende, välutvecklat språk och god begreppsuppfattning. Utifrån det väckta intresset för litteratur som kulturbärare, kunskapskälla och underhållning får barnen en god grund för läs- och skrivinläring." (Granberg 1996)

FN:s barnkonvention

Alla barn har rätt till liv och utveckling. Den 20 november firade vi tillkomsten av FN:s barnkonvention genom att barnen och deras familjer var välkomna till domkyrkan. Där tände vi ljuslyktor som barnen själva hade tillverkat av återbruksmaterial. Vi sjöng tillsammans och i år medverkade en förälder som läste en text. Vi avslutade med att tillsammans gå in i kyrkan och fika

Insynsbesök

Linköpings kommun har tillsyn och insynsansvar på kommunens enskilda förskolor. Under detta läsår har två av våra förskolor haft besök, vilket vi är glada för. Vi ser besöken som en möjlighet till utveckling eftersom verksamheten då ses genom andra personers ögon. Besöken pågår under en dag och observatörerna består av en tjänsteman och två förskollärare. Observatörerna granskar och skattar verksamheten utifrån kvalitetssäkringsmaterialet KUL och återkoppling med observatörerna sker dagen efter. De styrkor som observatörerna lyfte speciellt på förskolan Himlaliv var att pedagogerna gör djupdykningar och analyserar pedagogiska ställningstaganden och begrepp och att kvalitetsarbetet är ett levande dokument. Styrkor som lyftes speciellt på förskolan Pärlan var arbetet med barnens språkutveckling, att arbetslaget tagit fasta på kollegornas olika kompetenser och att personalen är uppmärksam på barnens behov och initiativ. Slut kommentar av en av observatörerna efter Himlalivs och Pärlan insynsbesök var "Barnen här har det bra"

Utbildningar och kurser som genomförts under läsåret 2018/2019

Workshop kring Hållbar framtid genom Vadstena folkhögskola för samtliga pedagoger, en dag

Läroplan för förskolan 2018 av Hasse Gustavsson, Förskolekompetens genom Linköpings stift för förskolechef, ett dygn

Föreläsning om Förskolan i en digital omvärld av Anders Thoresson genom Linköpings kommun för ateljerista, en förskollärare och förskolechef

Hållbar framtid, konferens i Örebro genom Reggio Emilia institutet för ateljerista och förskolechef, en dag

Trolletdagar i Kalmar, Hållbar framtid genom Förskolan Trollet, Kalmar kommun för ateljerista, fyra pedagoger och förskolechef, ett dygn

Läroplan för förskolan 2018 av Hasse Gustavsson, Förskolekompetens genom Linköpings stift för alla förskollärare, en dag

Föreläsning om att arbeta med den reviderade läroplanen genom Reggio Emilia institutet för alla pedagoger

Föreläsning om Barn och ting som samarbetspartners genom Reggio Emilia institutet för ateljerista och tre förskollärare

Läroplansutbildning för barnskötare av Hasse Gustavsson, Barnkompetens för fem barnskötare, tre studietillfällen

Walk the talk, didaktiska frågor i församlingen genom Linköpingsstift för två förskollärare och förskolechef, en dag

Konstpedagogik i samtida konstformer, 15 hp genom Umeå universitet för ateljeristan

Föreläsning om Med spaning på Lpfö 18, Omsorg i förskolan på vetenskaplig grund för förskolechef

Didaktik – konsten att undervisa i förskolan, Sommarsymposium genom Reggio Emilia institutet för alla förskollärare och förskolechef, tre dagar

Klara, Färdiga, Gå – ett fördjupningsprojekt genom en projektgrupp ur den egna verksamheten. Litteraturläsning och fem samtalstillfällen för alla pedagoger. Utvärdering bilaga 1 och 2

Rektorsexamen vid Stockholms universitet för förskolechef

Förbättringsområden för förskolorna Himlaliv, Pärlan och Ängeln

Utifrån de två tillsyn- och insynsbesök vi haft, utvärderingen av vårt fördjupningsprojekt, huvudmannarådets tankar och våra projektsammanfattningar beslutar vi att följande områden ska förbättras och fördjupas på samtliga förskolor:

- Tjänstemannen vid ett av tillsynsbesöken påtalar att **våra krisplaner** saknar rutiner för om ett barn försvinner vid utflykt. Vi uppdrar åt de ansvariga för barnsäkerheten att arbeta fram sådana rutiner.
- Observatörerna vid båda insynsbesöken lyfter att de har svårt att se **det individuella barnets läroprocess** i våra projekt. Vi har valt att låta gruppens process ha störst fokus i vårt dokumentationsarbete. Vi tänker att förskolan är en demokratisk arena där stor del av verksamheten handlar om att få erfarenheter av och kunna navigera i en demokrati. Vi tänker att förskola först och främst är en grupp. Gruppen är vår unika arena där lärande sker. Vi började fundera på hur vi faktiskt garanterar det individuella barnets läroprocess efter detta påpekande och inser att det individuella barnets rätt kan gå förlorad genom vårt ställningstagande. Vi vill fortsätta att arbeta med gruppen men behöver se över vårt dokumentationsredskap så att det individuella barnet blir mer synligt där. Den grupp som arbetat med begreppet undervisning i vårt fördjupningsprocess kom också till slutsatsen att våra reflektionsprotokoll inte svarar på det vi vill veta utifrån det enskilda barnets förändrade kunskapskunnande. Vi uppdrar åt förskollärarna i vår organisation att ta fram ett bättre reflektionsunderlag till vårt dokumentationsarbete.
- Vårt fördjupningsarbete har gett oss erfarenheten av att det är svårt att arbeta med **kompetensutveckling** som ger alla yrkeskategorier möjlighet att utmanas vidare. Det blir ofta för svårt för några och för enkelt för andra. Att hitta "lagom" ger inte önskad utveckling för enskild pedagog. Med tankar från förskolechef och i samtal i mindre grupper har vi kommit fram till att ändra vår nätverkande organisation mellan förskolorna. Från läsåret 19/20 kommer vi att ha två nätverk. Ett för förskollärare och deras särskilda ansvar kring undervisning och ett för barnskötare och deras särskilda kompetens kring omsorg. Förskolechefen har i uppdrag att planera nätverket för barnskötare och nätverket för förskollärarna uppdrar vi en förskollärare och förskolechef att ansvara för.
- Under det läsåret som gått har pedagogerna vid flera tillfällen påtalat att arbetet med hållbar utveckling måste få fortsätta. Att det inte är ett projekt med början och slut utan ett förhållningsätt i verksamheten. Huvudmannarådet uttrycker efter att ha läst projektsammanfattningarna också en önskan om att arbetet ska fortsätta och utvecklas vidare. Vi beslutar därför om att den projektbeskrivning som finns för läsåret 18/19 ligger kvar. Vi utmanar pedagogerna vidare genom en bokgåva inför sommaruppehållet – Hoppfulla berättelser i ett hållbart lärande av förskolorna Guldkusten, Bikupan och Fröhuset.

Utifrån nulägesbeskrivningar i vårt arbete med vår likabehandling och vårt främjande och förebyggande arbete utifrån diskrimineringsgrunderna har vi kommit fram till följande förbättringsområden på respektive förskola:

Förskolan Himlaliv

Pedagogerna på Himlaliv har uppmärksammat två områden de under nästa läsår vill arbeta särskilt med. Det ena är att bli mer **medvetna och normkritiska** vid val av litteratur som läses för barnen. En nulägeskoll har visat att förskolan saknar böcker kring olika familjekonstellationer. Vid inköp och lån av böcker ska varje pedagog ha detta i åtanke och sträva efter att välja litteratur med normkritiska ögon. Det andra är att det i barngruppen förekommer **hierarkier som kan utesluta barn** och gör att de inte blir valda i lekar. Pedagogerna beslutar sig för att samtala i arbetslaget och uppmärksamma sådana situationer och sedan utarbeta strategier och strukturer för att uppkomsten av hierarkier minskar.

Förskolan Pärlan

Pedagogerna på Pärlan uppmärksammat att barn kan **exkluderas på grund av ålder** i lekar och aktiviteter. De menar att det är ett svårt dilemma att ta sig an. De menar att det inte alltid handlar om ålder utan snarare om mognad och tillgång till leknycklar. Pedagogerna beslutar sig för att arbeta med detta genom samtal med barnet som blir exkluderat och om möjligt erbjuda annan meningsfull aktivitet om det skulle behövas.

Förskolan Ängeln

Pedagogerna på Ängeln uppmärksammar att verksamheten på flera områden **exkluderar på grund av ålder** och oftast då det yngre barnet. De nämner möjligheten att ställa sina skor på rätt plats begränsas av att platserna endast är uppmärkta med namn samt att de yngre barnen sällan får delta i utflykter utanför förskolan. De nämner också att uttalanden likt; du är för liten för att vara med, du sitter i barnstol, du har blöja etc. förekommer i barngruppen. Pedagogerna beslutar att de ska vara mer medvetna och närvarande och arbeta främjande för samspel. De ska tänka på hur de pratar och ge de yngre bättre praktiska förutsättningar för att lyckas och att de ska få delta i förskolan utflykter.

Analys

Vår analys av Linköpings Domkyrkopastorats tre förskolors verksamhet är följande:

Vi ser en pedagogisk verksamhet som med tanken om barnens bästa och deras lärande ger dem många och goda möjligheter till trygga, roliga och lärorika dagar på respektive förskola. Vi ser en verksamhet som med stor medvetenhet hela tiden arbetar med de pedagogiska miljöerna, projektspåren och pedagogernas förhållningssätt för att skapa en verksamhet med hög kvalité för såväl gruppen som det enskilda barnet.

Vi ser en verksamhet som under året arbetat med material och metoder utifrån ett mångfaldt lärande, hundra språkigheten. Att arbeta med konst och med digitala verktyg är exempel på språk som tillkommit eller utvecklat de estetiska lärprocesserna..

Vi ser en organisation som behöver utvecklas och förtydligas för att det enskilda barnets lärprocesser kan garanteras utveckling. Vi ser en organisation som behöver tydliggöra de två yrkesrollernas, förskollärare och barnskötare, ansvar och kompetens.

Vi ser tre arbetslag som fått erfara kollektivt lärande genom projektet Klara, färdiga, gå som nu avslutats och som har uppfyllt de uppsatta målen.

Vi ser sex olika projektspår kring hållbar utveckling som alla svarat på de två nyfikenhetsfrågor som ställts innan projektspår. Vi ser att projekten handlat om många av de 17 globala målen. Vi ser barn som fått erfara en hoppfullhet kring ekologiskt och social hållbarhet. Vi ser barn som bärs av tanken; jag är en som kan, jag kan påverka...

Vi ser en attitydundersökning som visar på ett förtroende från vårdnadshavarna. De tycker att barnen utvecklas positivt genom förskolornas verksamhet, att inommiljöerna inspirerar till lek och lärande och värderar samarbetet mellan hem och förskolans pedagoger som gott. Vi ser i detta material en del som det är svårt att analysera då frågeställningarna är ställda utifrån vårdnadshavarnas perspektiv och inte barnen och verksamheten. Vi lämnar den delen därhän i denna rapport.

Vi tycker att vi kan se en verksamhet med god måluppfyllelse. En verksamhet som ger barnen erfarenheter av det förskolans läroplan och andra styrdokument ger dem rättigheter till. Vi ser en verksamhet som uppnår de prioriterade målen för läsåret 18/19 om hållbar utveckling.

Linköping 2019-06-05

Arbetsledare Ann Jeraeus, Birgit Triches och Helene Axelsson

Ateljerista Nevena Cvijetic

Förskolechef Pia Strömquist

Litteraturlista

Läroplan för förskolan Lpfö 88, Skolverket

Kollektivt lärande i arbetslivet – Otto Granberg och Jon Ohlsson 2016,
Studentlitteratur

Det gränslösaste äventyret – Astrid Lindgren, 2007, Eriksson och Lindgren

Små barns sagostund - Ann Granberg, 1996, Liber utbildning

Boken om pedagogerna – Anna Forsell, 2015, Liber utbildning

<https://reggioemilia.se/pedagogiken/mer-om-reggio-emilias-pedagogiska-filosofi/de-hundra-spraken/> 2019-06-03

Utvärdering av fördjupningsprojektet Klara, färdiga, gå VT 2017 – VT 2019

Syftes- Målformulering

- Att stärka och utveckla den pedagogiska idé som förskolorna har som grund för sin verksamhet.
- Att alla tillsvidareanställd får ökad kunskap om den filosofi vår pedagogiska verksamhet hämtar inspiration ifrån, Reggio Emilia-filosofin.
- Att alla tillsvidareanställda får fördjupad kunskap kring våra arbetsprocesser såsom pedagogisk miljö, barns lärande, dokumentation, reflektion, analys, projektnriktat arbetssätt och pedagogens yrkesetik, det vill säga förhållningssätt.

Deltagarförväntningar

Tidsperspektivet har varit centralt för oss från start. Vi ville att arbetet skulle få vara en **process som ska få ta tid**. För att kunna ta till oss all den myckna kunskap och alla, för oss, nydanande tankar behövde att de får tid på sig att slå rot.

För oss i nätverket har det från början varit viktigt att hitta en **balans mellan teoretiska och praktiska aspekter** av fördjupningsarbetet. Vår ambition har hela tiden varit att de teoretiska perspektiven ska få befrukta de praktiska och tvärtom.

Gruppens samarbete

Våra beslut har genomgående varit välgrundade och noga avvägda och resultat av ingående diskussioner och eftertanke!

Det har varit högt till tak under våra sammankomster. Vi har många gånger haft olika syn på vissa frågor och varit av olika åsikt. Vi har då diskuterat våra olika synsätt och sett till att finna samsyn. Det innebär inte att vi varit ense till slut, men att vi enats kring hur vi ska ta oss vidare.

Arbetet är väl dokumenterat och det är vi glada för.

Nätverksmedlemmarnas roll i arbetslagen

Nätverksmedlemmarnas särskilda uppdrag har inte inneburit några nämnvärda komplikationer.

Genomförande av planering

Följande är genomfört

Läsår 2016-2017

- Läsning av Martina Lundströms "Det synliga barnet".
- Reflektion och analys efter Lundströms bok – identifiera områden.
- Enkät till medarbetare gällande val av fördjupningsområden (enskilt och kollegialt)
- Sommarsymposium 12-14/6

Bilaga 1

Läsår 2017-2018

- Kick-off på Amundebos Södergård med walk and talk om förväntningar inför fördjupningsarbetet.
- Föreläsning med Harold Göthson utifrån hans artikel "Likt eller olik – vad kan Reggio Emilia-inspiration vara?"
- Skriftlig återkoppling från medarbetarna efter artikel och föreläsning (fem begrepp/företeelser som skaver/oroar/är svårbegripliga)
- Sokratiska samtal i tvärgrupper under gemensamma personalmöten. Olika case utifrån den skriftliga återkopplingen (flera tillfällen).
- Sokratiska samtal i tvärgrupper under gemensamma personalmöten. Olika case utifrån den skriftliga återkopplingen (flera tillfällen).
- Tobias föreläste om den svenska förskolans rötter/historia, därefter sokratiskt samtal om varför barn ska gå i förskola och vad vi behöver göra för att nå dit.
- Interaktiv begreppsordlista

Läsår 2018-2019

- Föreläsning om vetenskapligt förhållningssätt med Liselott Mariett Olsson
- Läsning om olika stora pedagoger (i tvärgrupp), praktisk samtalsövning om dessa pedagoger i tvärgrupper.
- Sokratiskt samtal i helgrupp utifrån frågan om pedagogerna och "tågprojektet".
- Ytterligare text om Loris Malaguzzi, samt "boken om pedagogerna" till varje förskola.
- Enkät med val av enskilt fördjupningsområde.
- Case till husmöten.
- Fördjupningsarbete i smågrupper utifrån enkäten: Lärande/Undervisning i modern tid, Miljöns och materialens betydelse för och inverkan på lärande samt Reggio Emilia och det postmoderna barnet.

Förarbetet inför alla moment tycker vi har fungerat mycket bra. Det som vi möjligen skulle behövt stärka är efterarbetet. Som exempel reflektionen efter föreläsningarna som vi ser varit olika svåra. Kollegorna har fått utvärdera Harolds föreläsning och vi har sedan byggt olika case till Sokratiska samtal, men mycket har kanske bara försvunnit ut i tomma intet. Liselotts föreläsning var det många som upplevde som svår, där hade vi kunnat göra mer för att fånga upp tankar och reflektioner och på så vis bearbeta innehållet.

Bilaga 1

Introducering av nya nätverksmedlemmar

Det har inte varit svårt för nya nätverksmedlemmar att tillträda. Gedigna protokoll och en skön stämning gjorde det lätt att komma in i gruppen.

Vi upplever heller inte att det varit svårt att initiera de nya nätverksmedlemmarna.

Måluppfyllelse

Utifrån projektets inledande syftes- och målformuleringar anser vi att måluppfyllelsen är mycket god! De fortbildande insatser vi planerat och genomfört har svarat mycket väl mot de ansatser som projektet föresats bearbeta och vi upplever att responsen från våra deltagande kollegor varit övervägande positiv. Vi ser också att det arbete vi genomfört lett till en vidare utveckling än vad som avsetts i de ursprungliga målformuleringarna. Exempelvis har flertalet genuina (originella) tankar väckts kring hur vårt reflektionsunderlag är utformat och vilket syfte det har i relation till hur vi lägger upp vår verksamhet.

Vi har under projektets förlopp ändrat vår hållning till att projektet enbart var tänkt att erbjudas tillsvidareanställda. Detta har varit både positivt och negativt. Positivt då våra långtidsvikarier spelar en avgörande roll för att verksamheten ska kunna fortlöpa (och då gagnas av att vara införstådda med hur utvecklingsarbetet går). Negativt då det inneburit att vi flera gånger behövt re-introducera vårt arbete.

Vi anser att vi under projektets gång låtit saker ta sin tid. Vi har också arbetat för att hitta många olika sätt att närma oss ett visst innehåll (föreläsningar, sokratiska samtal, egen läsning och egna observation etc.)

Vi anser vidare att vi hittat en god balans mellan teoretiska och praktiska perspektiv. Ibland har denna balans varit mer eller mindre tydlig för deltagarna.

Vi har varit väldigt noga med att ta emot respons från kollegor och anpassat de olika momenten för att möta kollegorna så väl som möjligt. Det är många idéer som vi omarbetat, modifierat eller skrotat för att alla kollegor ska ha något att haka i för att kunna hänga med.

Vi ser i den slutliga utvärderingen från kollegorna (och även i några tidigare utvärderingar) att allt inte kunnat tas emot av alla på det vis som vi avsett. Vi tänker om detta att är en bild av att vi är olika individer med olika förutsättning att ta till oss och bearbeta forskning. Vår förhoppning är ändock att samtliga uppfattat och upplevt helheten som positiv och utvecklande.

Särdeles lyckade/väl emottagna insatser

Vissa delar av vårt arbete har varit särskilt betydande för att väcka våra kollegors entusiasm och engagemang. Dessa är:

- Sokratiska samtal
- Case/Dilemman

Arbete i tvärgrupper under dagtid

Vilket ord beskriver bäst din upplevelse av fördjupningsarbetet (ett ord)?

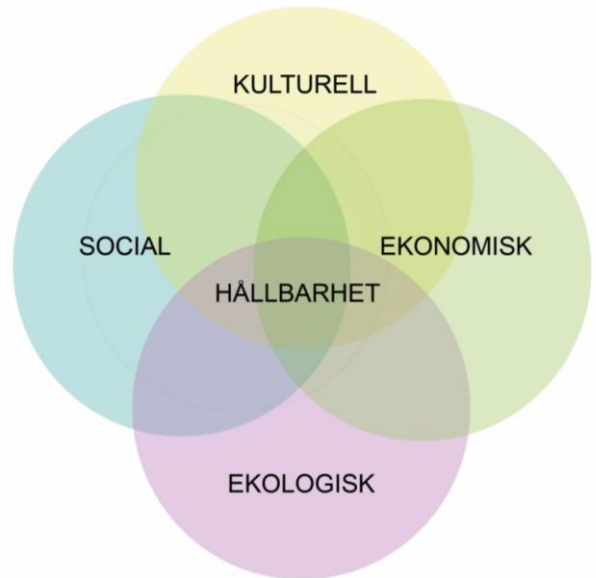
Bilaga 2

HÅLLBAR UTVECKLING

Projektfokus 2018/2019

"Förskolans läroplan från 1998 reviderades 2010. I det förarbete som låg till grund för de förändringar som sedan genomfördes, kan man finna flera delar där man trycker på vikten av ett lärande i samklang med en hållbar utveckling. Ett av de områden som man ansåg att förskolan behövde utveckla mer var naturvetenskap. Naturvetenskapen, menar man, "handlar om frågor som rör människan, djur, växter, klimat och miljö och har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behovet att veta mer om samband mellan sig själv och sin omvärld."
(Utbildningsdepartementet, 2013:13)

Det handlar alltså främst om att se kopplingar mellan natur, människa, miljö och samhälle. Även om man också trycker på vikten av att kunna tala om naturvetenskapliga fenomen och att utveckla sitt kunnande om olika växter och djur, så handlar det, i ännu större utsträckning, om att förskolan är den naturliga startpunkten för en utbildning för hållbar utveckling. Man menar att en stor utmaning är att utbilda kommande generationer så att de förstår vad en hållbar utveckling kan vara och hur man kan leva enligt denna princip. Detta får däremot inte innebära att vi ålägger barnen en skyldighet att lösa dagens miljöproblem, utan mer om att göra barnen delaktiga, få dem att känna ansvar och ge dem en upplevelse av att de kan påverka. I denna bakgrund till ändringarna i läroplanen redogör man också för vad lärande för hållbar utveckling handlar om på följande sätt:

Lärande för hållbar utveckling handlar idag om att interagera miljöfrågor samt sociala och ekonomiska frågor i en helhet. Omsorg om miljön och återuppbyggnad, naturresurser, hållbart användande, hållbar produktion, livsstilsfrågor, som handlar om så väl konsumtion som om mat, hälsa samt skapandet av ett fredligt samhälle är exempel och principer som ingår i begreppet lärande för hållbar utveckling. (Utbildningsdepartementet, 2010:15)

Vidare förklarar man att det i förskolan finns stora möjligheter att arbeta med hållbar utveckling, eftersom man av tradition ofta jobbar med verklighetsnära frågor, och att man, genom att fånga upp barnens intressen och koppla dem till miljö och livsstilsfrågor, kan styra det pedagogiska arbetet mot ett lärande för hållbar utveckling. (Utbildningsdepartementet, 2010). Ett av de mål i den reviderade läroplanen som detta sedan utmynnade i är också ett mål som kan sägas vara en del av lärande för hållbar utveckling.

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar intresse och förståelse för naturens olika kretslopp och för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra. (Lpfö, 98, 2010)"

Ur boken *Lärande för hållbar utveckling*, Sanne Björklund, 2017

Bilaga 3

Med hjälp av denna text och sammanställningen som gjordes vid kvalitetsdagarna i maj, kring hållbart lärande, tar vi avstamp inför läsåret 2018/2019.

Två uppgifter för varje förskola under hösten är:

- Att formulera två nyfikenhetsfrågor att utgå från i projektet.
- Att iordningsställa miljön (ute och inne) utifrån nyfikenhetsfrågorna

Utifrån era tankar om hållbart lärande, om vad som redan görs och vad ni ser att barnen redan vet eller kan, gör ni två nyfikenhetsfrågor att utgå från. En fråga med er vuxna nyfikenhet och en fråga med er nyfikenhet på barnens tankar. Till exempel skulle pedagogernas nyfikenhetsfråga kunna vara: *"Hur kan vi bli bättre på att hushålla med papper och andra material i vårt dagliga arbete?"* Och en nyfikenhetsfråga till barnen skulle kunna vara: *"Hur kan vi skriva/måla/rita/pyssla/vara kreativa om vi inte har något papper?"* Tänk på att de nyfikenhetsfrågor ni väljer i möjligaste mån ska öppna upp för fler hållbarhetsområden än bara ett av dem. Till exempel kan frågan *"Hur kan vi bli bättre på att hushålla med papper och andra material i vårt dagliga arbete?"* innehålla aspekter av ekologisk, ekonomisk och kulturell hållbarhet. Kanske också social hållbarhet, vad vet vi?

Med hjälp av nyfikenhetsfrågorna funderar ni sedan på hur ni tar hjälp av förskolornas pedagogiska miljöer (inne och ute) för att iscensätta, tydliggöra, synliggöra och inspirera till fortsatt projektprocess. Till exempel kan ni rigga en happening i miljön? Lägga till ett visst material, ta bort något annat material? Skapa en helt ny miljö?

Som inspiration för dig som pedagog finns kommunens lärarhandledning *På riktigt viktigt* på varje förskola. Böckerna *Lärande för hållbar utveckling – i förskolan*, *Klimatsmart – din guide till en miljövänligare vardag* och *Cykla, panta och rädda en isbjörn* finns att låna i det pedagogiska biblioteket på Ågatan.

Med detta projekt antar vi utmaningen att vara en del av FN:s 17 globala mål, som 2030 ska vara uppfyllda!

